

ČERVEN 2016

ROMANOVODI

ROMSKÁ DUŠE | CENA 20KČ

EXTREMISMUS V ČESKU

**EXTRÉMNÍ =
NORMÁLNÍ?**

ŘEZBÁŘ MARTIN HOLUB

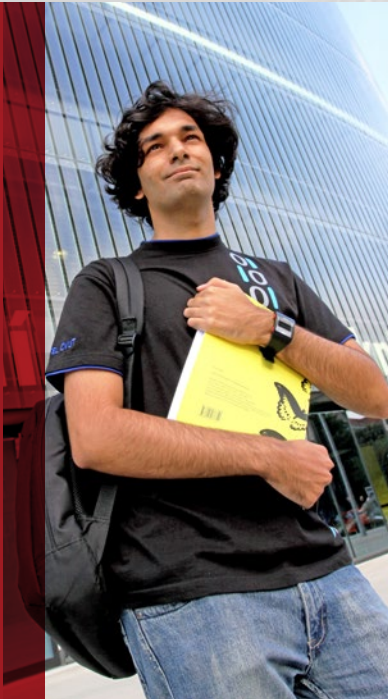
**POLICAJTI
A NÁCKOVÉ**

**GHETTOFEST
2016: REPORTÁŽ**

CHCEME
BEZPEČÍ
PRO NAŠE
DĚTIV

POTŘEBUJETE STIPENDIUM?

Stipendium pro romské studenty a studentky středních škol a vyšších odborných škol

(stipendium organizace ROMEA):

- Stipendium ve výši 14 000 (SŠ) a 21 000 (VOŠ) ročně
- Podpora při studiu – doučování nebo doplňující kurzy
- Víkendová letní setkání (společné zážitky, školení, získávání nových dovedností i přátel a kontaktů)

On-line žádost posílejte do 15. července 2016

(více informací na www.romskastipendia.cz)

Kontakt: Jitka Votavová, tel. +420 257 329 667, jitka.votavova@romea.cz

THE VELUX FOUNDATIONS
VILLUM FONDEN X VELUX FONDEN

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200Kč**

facebook.com/romanovodi, facebook.com/sdruzeniromea

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

„Tak si tady klidně shoďte, cikáni!“ zaslechla zvenku babička malé Natálky v noci z 18. na 19. dubna 2009 před tím, než do jejich domu ve Vítkově začaly létat zápalné lahve. Natálce byly dva roky. Přežila téměř zázrakem. Následky poranění si s sebou ponese do konce života. Dva z pravicově extremistických pachatelů poslal soud za mříže na 22 let, další dva na 20. Jejich čin měl oslavit 120. výročí narození Adolfa Hitlera.

Od července 2008 do srpna 2009 napadala v Maďarsku skupina útočníků romské osady. Zavraždili pět dospělých a jednoho čtyřletého chlapce. Tři z pachatelů byli odsouzeni na doživotí. Čtvrtý z nich, který ostatním dělal řidiče, si odpývá 13 let vězení za to, že se nepokusil zločinům zabránit.

V únoru 2012 namíchali neonacisté další Molotovovy koktejly v Aši. Za cíl si vybrali ubytovnu, kde žili převážně Romové. Deset dospělých a osm dětí mělo tentokrát štěstí, které při Natálce ani maďarských obětech nestálo. Požár se podařilo uhasit a všichni vyvázli bez zranění. Na rozdíl od Vítkova policie dokázala rozkrýt celou síť pravicových extremistů a soud je – poprvé v české historii – odsoudil jako organizovanou skupinu v souvislosti s rasově motivovaným násilným trestným činem. Dvěma z nich hrozily až výjimečné tresty. Soud je však poslal do vězení jen na šest let a devět měsíců.

Přestože výše posledně jmenovaných trestů může budít otázky, zdá se, že ve skutečně závažných případech rasového násilí odcházejí pachatelé od soudů s nezanedbatelnými tresty. Blýská se na lepší časy? Tři roky po horkém létě plném protiromských pochodů jsme se v červnovém čísle Romano vodi vydali hledat na tuto otázku odpověď. Jak silná je v současnosti česká ultrapravicová scéna, přibližuje Jiří Salík Sláma, a jak se vyvarovat toho, aby byli do parlamentu zvoleni neofašisté, tak jako se to stalo na Slovensku, se v rozhovoru zamýšlí politolog a novinář Rudolf Sivý.

Přeji vám zajímavé čtení, milí čtenáři!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 6/2016

3 Obsah / Editorial

4 – 5 Antimultikulti-watch aneb nenávist nepotřebuje mnoho informací / Antimultikulti- watch, pre ruš na kempel but informaciji

Komentář
Pavel Sterec

6 – 8 Extrémní = normální?

Rozhovor s politologem a novinářem Rudolfem Sivým
Lenka Jandáková

9 Kauza Natálka: proč nezapomínat

Téma: Extremismus
Adéla Gálová

10 – 13 Česká krajní pravice: zn. hledá se lídr / Česko krajno pravice: rodas le vajdas

Téma: Extremismus
Jiří Salík Sláma

14 Memento v letech: kdo stráží romskou paměť?

Téma: Extremismus
Renata Berkyová

15 Porevoluční svoboda ve znamení strachu

Téma: Extremismus
František Kostlán

16 – 17 ...A možná přijede na koze

Profil řezbáře Martina Holuba
Rena Horvátová

18 Romské pohádky na prknech, co znamenají svět

Kultura
Jana Baudyšová

19 Chtěla bych, aby mé fotky přiměly lidi přemýšlet

Příběh fotografky Sabiny Badžové
Jana Baudyšová

20 – 21 Ghettofest 2016

Fotoreportáž
Jana Baudyšová, Martin Bednarski

22 Nejen fyzické rány se počítají

O filmu Jsme mladí, jsme silní
Saša Uhlová

23 Policajti a náckové

Lav pal o lav – rubrika o romštině
Viktor Elšík

Foto na obálce: Jiří Salík Sláma / vychází 30. 6. 2016

Číslo: 6/2016
Ročník: XIII
Cena: 20 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. p. s.
Žitná 49
110 00, Praha 1
IČO: 266 13 573

Vychází za podpory
Ministerstva kultury ČR.

Adresa redakce:
ROME A, o. p. s.
Korunní 127, 130 00 Praha 3
Tel. 257 329 667,
257 322 987
E-mail: romanovodi@romea.cz
www.romeaops.cz
Šéfredaktorka:
Jana Baudyšová
Editorka:
Adéla Gálová
Internetové vydání:
Zdeněk Ryšavý
Jazykové korektury:
Lenka Jandáková

Překlady do romského
jazyka:
Eva Danišová, Jan Ort
Grafika:
Bantu Design s. r. o.
Inzerce:
Zdeněk Ryšavý
Předplatné:
romanovodi@romea.cz
Osvit a tisk:
Studio WINTER, s. r. o.
Distribuce:
Dub, s. r. o.
Periodicita magazínu:
10x ročně
Registrační číslo MK ČR:
E 14163

ANTIMULTIKULTI-WATCH ANEB NENÁVIST NEPOTŘEBUJE MNOHO INFORMACÍ

Pavel Sterec

V době sociálních sítí je snazší než kdy dřív automaticky sbírat a schraňovat data a analyzovat názory, hodnoty a politické přesvědčení velkého počtu lidí najednou. Často jde o cifru mnohonásobně vyšší, než je seznam osob nazvaný „AntiMultikulti watch“, který je součástí rasistické webové stránky Whitemedia – extremistického webu, řízeného anonymně ze zahraničních serverů.

Na něm můžeme najít mimo jiné taky seznam, na kterém ve čtyřech různých kategoriích postupně přibývají jména veřejně činných osob, jejichž názory odporují přesvědčení správců Whitemedia. Jeho jádro spočívá zhruba v poselství, že česká společnost musí být očištěná od migrantů a dalších „nežádoucích živlů“, kterými jsou především tradiční oběti diskriminace, tj. Romové, homosexuálové, transgender osoby atd. Pro autory seznamu znamená jejich činnost mimo jiné riskování problémů ze strany úřadů za porušování zákazu neoprávněného zveřejňování osobních údajů. Spíš než na snahu vytvořit skutečně obsáhlou databázi nepřátel to poukazuje na potřebu udržet symbolický seznam neustále „na očích“.

To všechno poukazuje spíš než na snahu o vytváření skutečně obsáhlé databáze „nepřátel“, na potřebu udržet symbolicky výhružný seznam neustále „na očích“. Technicky i z právního hlediska by bylo totiž daleko bezpečněji zálohovat a zpřístupňovat jmenný seznam na tzv. „deep webu“ jen pro vybrané. Data sbíraná pomocí algoritmů by se jen stěží dostala do hledáčku úřadů.

Přístup autorů napovídá tedy spíše tomu, že se se seznamem pracuje především na estetické rovině a kromě rasistů, kteří ho vytvářejí, má zapůsobit také na širokou veřejnost: především pak na ty, kteří jsou na něm jmenováni. Pravý účel seznamu nemůžeme vnímat tak úzkoprse, jak se píše v jeho záhlaví, tedy jako nástroj k: „potrestání všech viníků zodpovědných za imigraci miliónů

kulturně nekompatibilních migrantů“. Pokud by mělo jít o „všechny viníky“ migrace včetně migrantů samotných (kteří tvoří jednu z kategorií seznamu), byl by seznam čítající zhruba tisícovku jmen pro jeho autory poněkud neseriózní vizitkou.

Význam seznamu AntiMultikulti Watch je především symbolický

Jaké jsou tedy další „kvality“ Antimultikulti watch, nebudeme-li hledět na jeho rozsah a deklarované cíle, ale spíše na jeho symbolické působení? Nelze sice nevzpomenout evidenci obyvatel, která ve 30. a 40. letech minulého století v rukou nacistů urychlila proces vyvražďování obyvatel, takhle podobnost však zároveň nepřekvapí. Psychologický dopad, který má seznam na ty, kteří jsou na něm vyjmenováni, si lze představit poměrně snadno – se strachem bojuje každý po svém; někdo vytěsněním, jiný zase ironií.

Nechci relativizovat vážnost existence podobných seznamů, bezpochyby jde o virtuální násilí, které vyzývá k násilí fyzickému, zároveň bych se však rád dostal dál než ke konstatování o budování atmosféry strachu a srovnání se seznamy z doby Třetí říše. Je totiž nutné si připustit, že daleko obsáhlejší seznamy vytváříme denně a dobrovolně sami: na sociálních sítích, kde dáváme k dispozici informace o našem soukromí.

O čem dalším vypovídají otevřené seznamy „Imigrantů, Xenofilů, Hnusáků a úchylů a Neomarxistů“ na Whitemedia kromě samotného výčtu jmen? Velký obdivovatel seznamů Umberto Eco jednou v rozhovoru pro Der Spiegel uvedl: „Seznam je známkou vysoce rozvinuté, kultivované společnosti, neboť nám umožňuje zpochybňovat základní definice. Základní definice je v porovnání se seznamem primitivní.“

Seznam Antimultikulti watch nám poskytuje důležitý vhled do politických fantazií jeho tvůrců, a to o poznání lépe než všechny další texty z jejich webu dohromady. Lehkost, s jakou jsou konkrétním lidem na seznamu přilepovány různé nálepky nebo diagnózy stejně jako motivy jejich zařazení na list, je příznačná pro politiku nenávisti, která si hledá jakoukoli záminku a zástupnou oběť.

Na rozdíl od dojmu, který by Anti-multikulti watch (ostatně stejně jako každý jiný seznam) chtěl budít, tj. dojmu řádu a kontroly, poukazuje spíš na nezájem jeho tvůrců o relevantní informace navzdory tomu, jak je dnes snadné je najít a ověřit. Nesnášenlivost nepotřebuje mnoho informací a střídme hlásá, že méně je pro ni více. Slast z „reportování“ je ostatně vše, co autorům Antimultikulti watch zbylo, na seznamy je tady ve skutečnosti někdo jiný. Jeden z důvodů, proč se nenechat zastrašit Whitemedia je i ten, že potenciálně stejně nebezpečný jako seznam nepřátel na Whitemedia je seznam našich přátel na Facebooku.

ANTIMULTIKULTI-WATCH, PRE RUŠ NAKAMPEL BUT INFORMACIJI

Pavel Sterec

Andro adadivesengero ideos džal lokes te kidel upre o informacii , manušengere goda, o datuma, so o manuša duminen pal e politika, bo kada savoro hin pro internetos - virtualno socialno manušengero kontaktos (netos). Pro netos hin igen but džene, mek sa buter sar hin o registros le manušenca khatar „AntiMultikulti watch“, savo hin pro webovo sera Whitemedia – extremisticko webos, savo hin anonimno the hin andre aver them.

Odoj šaj rakhas o registros , pre savo andro štar kategorii jekh pal aver hin irimen manušengere nava, save šaj dikhas, šunas andro media, u lengeri godi nane ajsi, sar bi kamenas o šerale khatar o Whitemedia. Whitemedia bantinel upre le manušen u phenel, hoj nakamen maškar o manuša pro Čechi le migranten the aver „nakamle dženen“, maškar save peren o Roma, save hine marde la dikriminacija, homosexuala, transgender manuša the aver. Predal o autora, so keren o registros , kajsi aktivita šaj anel e bibacht khatar o amta, bo irinen manušengere datuma. Pale the pale mangel manušen, soave paš lende likerem, te o webos den pre aver webove seri, bo primarno webos Whitemedia šaj o amta phanden. Kada savoro dičhol avri avka, hoj lenge nadžal pal oda, te hin andro registros buter „ manuša mujal „, no kamen, te o registros hin aktivno. Feder technicko verzija bi elas pre „deep webos“, vaš avri kidle manuša. Ajse datumi save bi kidenas upre o algoritma o amta phares roden.

Šaj phenas, hoj o autora le registroha keren buti buter pal esteticko sera the u o rasista, save les keren, kamen, te les dikhen savore manuša: Džal lenge nekhbuter pal oda, te les dikhen o manuša, save hine andro registros. Angluno andro registros nane, sar irinen o autora, hoj oda hin o instrumentos: “sar te sikhavel ko hino došalo vaš e imigracija the miľioni denašte migranta nakontabilno kulturaha.“ Te bi džalas pal savore „došale manuša“ te džal pal e migracija the le migrantenca (jon hine tiš andro registros), ajso registros kaj hin ča jekh ezeros nava bi na avelas but seriozno. Save hine aver lače „kvaliti“

Antimultikulti watch, te nadikhaha pre oda, keci manuša len džanen the pre lengere meti, no dikhaha savi simbolika andre lengeri deklaracija hin? Našti naleperas e evidencija, savi has andro vasta le nacisten anglall o mariben andro 30. the 40. berša, andro 19.šel berša. E evidencija len delas godi, sar chudle te mardarel le

manušen, hoj o registros dičhol avri sar e evidencija oleske pes našti čudalinas. Psychologicko demavipen pro manuša, save hine andro registros šaj šunas the amen – la daraha pes sako marel sar džanel; vareko pal oda naduminel, aver olesar kerel pheras – ironija, sar e novinarka e Saša Uhlová, savi bičhađa le autorenge šukareder peskeri fotka, savi len has andro registros.

Nakamav te phenel, kaj ajse registra hine relativna, čačes šaj phenas, hoj oda hin virtualno demavipen, savo bantinel tiš kijo fizicko demavipen, paš oda kamav te džal mek dureder, na ča te phenel, hoj o registra daraven le manušen the hine ajse sar o registra so has andre „Třetí říše“ (Němciko štatos sar has o dujto baro mariben). Kampel te duminel, hoj mek bareder registra

keras sako džives amen korkore: pre socialno netos, kaj irinas sa pal oda, so amen korkore keras.

So buter phenen phundrade registra „Imigranta, Xenofobi, Džungale the perverzne the Neomarxista“ pre Whitemedia te odoj hin ča o nava? Manuš, so but rado dikhelas o registra o Umberto Eco jekhvar andro vakeriben vaš o Spiegel phenda: „Registros hin jekh igen lačho atributos te džal pal lači, kultivovano manušengero jekhetañiben, bo amenge del istrumentos, sar te na pačas, primarne definicijenge. Primarno definicija hin te la thovas paš o registros primitovno.“

O registros Antimultikulti watch amenge sikhavel angluno dikhiben andro politicka fantaziji save hin le autoren, mek feder sar savore lava pre lengero webos. Le manušenge andro registros den lokes chočsave diagnozi, but naphenen savo motivos len has te le manušen andro registros thode, kada sikhavel, pre bari cholí, savi rodel ča kas šaj len palal.

Našti phenas hoj o registros Anti-multukulti wath (avka sar aver registra) kerel lači buti, oda hin, hoj sa andro registros hin pačivalo, sikhavel amenge, hoj o autora nabajinen pal o relevantna informaciji, the te len lokes šaj rakhen u šaj dikhen či hin čačikane. Ruš – cholí narodel but informaciji, phenel, hoj čepeder hin predal late buter. Šunel pes mištes, te šaj „reportinel“ (dek hiros), oda hin savoro so le autorenge Antimultikulti ačhiľa, pre registra adaj hin vareko aver. Nakampel te daral, e Whitemedia irinel manušengere nava, save nakamel the oda šaj hin avka bibachtalo, sar amere amalengero registros, savo amen hin pro Facebookos (fejsbuk). ●

EXTRÉMNI = NORMÁLNÍ?

Rudolf Sivý

ANEB KDYŽ SE ODPADKY ZAMETAJÍ POD KOBEREČ

Lenka Jandáková, Foto: archiv Rudolfa Sivého

Extremista není stejná nadávka jako dřív, říká slovenský novinář **Rudolf Sivý**, který se zaměřuje na témata lidských práv, nacionalismu a politického extremismu. Jak se slovenská krajně pravicová strana dostala do parlamentu, jak dochází k radikalizaci společnosti a jakou roli v tom hrají média – odpovědi mohou být pro českou veřejnost velmi poučné. Volby ji čekají příští rok....

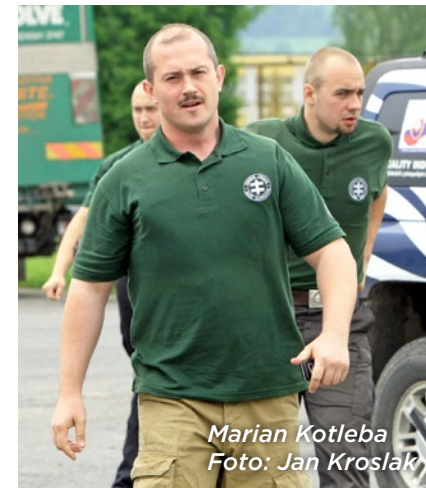
Kam se podle vás ve veřejné debatě na Slovensku posouvají pojmy, jako je nacionalismus, vlastenectví, radikalismus?

Podle mě se posunuly směrem do minulosti. Nyní se velmi podobají tomu, jak byly vnímány počátkem 90. let, kdy jsme začínali novou éru samostatného demokratického státu. Na Slovensku tehdy působily velmi silné nacionalistické skupiny, takoví lidé chodili běžně po ulici. Nebylo

to příjemné období. Dnes máme neofašisty i v parlamentu, a zároveň s tím se jejich rétorika stává jakýmsi standardem, něčím, co není natolik odsouzeníhodné. Mentálně jsme se tedy posunuli asi o 20 let do minulosti. Otázka je jednak proč, jednak jestli bude daný vývoj pokračovat stále stejným směrem, tj. třeba 70 let do minulosti, anebo jestli se ho podaří zvrátit.

Narážíte na období fašizace Slovenska?

Kořeny nepochybně nalezneme ve fašistickém Slovenském státě. Extremisté ve slovenském parlamentu se tím ani nijak netají. Není to ovšem spojené přímo s fašismem, ale se slovenskou historií. Současná krajní pravice nevychází přímo z odkazu fašismu, jako spíš z „hrdinské“ slovenské historie. Kdybych to měl srovnat se situací u vás, napadá mě analogie s

Marian Kotleba
Foto: Jan Krosiak

Danielem Landou a jeho identitou Žlta a reminiscencemi na středověk, osvobození a hrdinské činy. U nás jde spíš o stejné lidi, kteří se v 90. letech prali na ulicích s policajty. Přesně ti jsou teď v parlamentu. Jejich myšlenkový svět se od té doby nikam neposunul. Pouze se naučili chodit bez uniform a využívat ve svém zvráceném světě proti demokracii paradoxně právě nástroje demokracie.

Například?

Tím mám na mysli třeba různé bizarní žaloby župana Mariana Kotleby, jako když podal trestní oznámení na divadelní soubor za hanobení národa, rasy a přesvědčení – součástí komedie Kováči srbského autora Miloše Nikoliče totiž byla hanlivá, sebeironická vyjádření vůči Srbům. Jinak řečeno, Kotleba použil stejné nástroje, které byly dříve použity proti němu. Myslím si, že bylo chybou, že se Marianu Kotlebovi po březnových volbách dostalo až příliš mnoho prostoru v médiích.

Jak se podle vás slovenská média tehdy měla zachovat?

Některá z nich si podle mého názoru tehdy nedokázala udržet patřičný odstup. Když každý den čtete článek o tom, že je v parlamentu radikál a co všechno tam může způsobit, a nehledají se příčiny, proč ho lidé volili, je to selhání médií, která mu de facto poskytují bezplatné PR a prostor pro propagaci jeho značky. Novináři se měli radši zaměřit na

fakt, že už před dvěma lety Kotlebu v Banskobystrickém kraji nevolili jen fašisti, ale lidé, kteří z různých důvodů ztratili důvěru v politiky. Voličský potenciál skutečných extremistů tvoří zanedbatelné procento celku. Fakt, že se Kotleba dostal tam, kam se dostal, je spíš výsledek frustrace.

V čem je podle vás její hlavní nebezpečí?

Když takoví lidé denně vidí v novinách, že je lidé nazývají fašisty a zároveň se nikdo nezabývá jejich problémy, začnou to považovat za normální. Termínu extremismus se začne ve veřejném prostoru nadužívat a ten záhy začne být považován za jednu z forem normálního chování. Jednoduše už nepůsobí jako nadávka, jako tomu bylo v minulosti, kdy od lidí, kteří byli nazýváni extremisty, dali ostatní ruce pryč. Dnes podobné postoje paradoxně v běžné populaci naopak často působí jako vymezení se vůči multikulturalitě.

Názor společnosti na multikulturalitu výrazně zasáhla uprchlická krize...

Když se někdo projevuje jako nenávisťný extremist v souvislosti s uprchlickou krizí, třeba v diskusi na sociálních sítích, často to bývá lidmi komentováno v tom smyslu, že má „svou pravdu“, že jen brání svou kulturu a že jim to vůbec nevádí, protože přece nejsou „sluníčkáři“. Extremismus se tak v této podobě stává už jen postojem,

vymezením se vůči aktuálním krizím, jako je právě zmíněná uprchlická krize. Aktuálně to tak funguje nejen ve střední a západní Evropě, ale též v USA během právě probíhající prezidentské kampaně, kde podobnou rétoriku používá Donald Trump či další protikandidáti z řad republikánů Ben Carson nebo Ted Cruz.

Nastala ve slovenské politice nějaká situace, zlomový bod, který předznamenal zřetelné posílení extrémní pravice?

Když zametáte odpadky pod koberec namísto toho, abyste chodili se smetím, zjistíte jednoho dne, že už nemáte koberec, jenom odpadky. Pointa je v tom, že žádný takový okamžik neexistuje, takhle to nefunguje. Krajní pravice si ve většině států dlouhodobě buduje image tak, že chodí mezi lidi a pomáhá jim, získává si jejich důvěru. Zejména ve chvílích, kdy ti lidé ztrácejí důvěru v politiky a zároveň musejí čelit nějakým velkým krizím.

Třeba té finanční...

Od řecké krize se slovník mladých politiků začal často podobat tomu, co říkal, trochu radikálněji, Marian Kotleba – příkladem je lídr ve volbách druhé neúspěšnější strany Sloboda a Solidarita Richard Sulík. Krize navázala na fakt, že lidé přestávají věřit v EU. Když do toho přišla uprchlická krize, tradiční politické strany se lidem odcizily, nebyly s nimi v kontaktu. Před

posledními volbami nenabídli program, východisko, kterému by mohli voliči věřit.

Nesou část viny na vnímání uprchlické krize i mainstreamová média?

Extremistům a tzv. alternativním médiím, která lidem říkala: „pozor, noviny a televize vám lžou“, bylo v podstatě dáno za pravdu v případě útoků v Kolíně nad Rýnem. Německá a rakouská, ale i slovenská média selhala, když v zájmu toho, aby se neposilovaly extremistické síly, nereferovala také o negativních dopadech migrace. U nacionalistů a populistů pak našli hlas lidé, kteří hledali jiný pohled na migrační krizi.

Hlas těch, které dokázala oslovit Ludová strana Naše Slovensko Mariana Kotleby?

Kdokoliv tehdy řekl něco negativního o dopadu migrace, byl za rasistu, xenofoba. Nerozlišovalo se mezi konstruktivní kritikou a projevy nenávisti, což způsobilo, že lidé často nedali svůj názor najevo nahlas, ale vyjádřili jej ve volbách. Kromě silného dopadu uprchlické krize na lidi dosti působí i propaganda z východní strany, což je jakýmsi veřejným tajemstvím.

Úspěch Kotleba zaznamenal u prvovoličů. Čím zaujal mladé, kteří mají většinou jiné „starosti“

Protesty proti Donaldovi Trumpovi v San Diegu, květen 2016

než se zajímat o politiku?

Nejlépe ze všech využil sílu sociálních sítí a hoaxů. Dalším faktem je, že školský systém přestal v tomto směru plnit svou úlohu. I Marian Kotleba má na své kandidátce několik lidí, kteří učí jako doktorandi nebo jako učitelé na středních a vysokých školách a publikují tam práce zaměřené na svou ideologii. Školy se vůči tomu málokdy vymezí, nanejvýš když na to poukáží média.

Krajní pravice dnes v podstatě zneužívá práva na svobodu slova. Může se to stát demokracii osudným?

Svoboda jednoho člověka a jeho názoru končí tam, kde začíná svoboda jiného člověka a jeho názoru, aniž by jej nějak omezovala nebo haněla. Na postíhování

takového chování máme zákony, které sice nejsou dokonalé, ale jsou soudně vymahatelné. Problém nastává, když je hlas extremistů a radikálů silnější a lidé přestanou poslouchat argumenty.

A jak se to daří na Slovensku? Například v případě postihu používání nacistických symbolů?

Velmi obtížně. Zvláštní bylo například vyřešení soudní kauzy s Marianem Kotlebou. Jeho gesto tehdy nebylo vyhodnoceno jako fašistický pozdrav na základě toho, že Kotlebova ruka se nacházela níže než ve výšce očí. Při jiné kauze zase soud vyhodnotil používání nacistických symbolů tak, že pokud je jako nacistické neidentifikovala ani policie, nemohl je rozpoznat ani podezřelý. Pokud tedy soudy nedokáží vůči těmto lidem postupovat represivně, mají pak souzení přímo na papíře, že se nedopouštějí ničeho protizákonného.

O tom se vám jako novináři asi nepíše s lehkou myslí...

Úloha mainstreamových médií byla a je přinášet konkrétní příběhy a poukazovat na to, co je ve společnosti špatně. Když lidé začali pociťovat strach z neznámého, podporovaný navíc předními politiky, bylo na nás, abychom dali prostor protistraně. Média by každopádně neměla mít ambici manipulovat s realitou. ●

KAUZA NATÁLKA: PROČ NEZAPOMÍNAT

Adéla Gálová, Foto: Foto repro Česká televize z dokumentárního cyklu Příběhy pro Natálku

Letos v dubnu uplynulo sedm let od patrně nejsledovanějšího případu protiromského útoku extremistů u nás. Jeho oběti, Natálce Kudrikové, je dnes devět a žije životem, který se snaží co nejvíce přiblížit tomu běžnému. Se školní docházkou jí tak pomáhá maminka, která pro svou dceru zastává i roli pedagogické asistentky.

Přestože byly v době činu Natálce teprve dva roky, prožité trauma se jí bude připomínat jednou provždy. V roce 2009 utrpěla po nočním útoku extremistů, kteří do domu rodiny Sivákových vhodili několik zápalných lahví, popáleniny na 80 procentech

120. narození Adolfa Hitlera. Také jejich jména se v minulých letech objevovala v českých médiích, pojďme si je však znovu připomenout: David Vaculík a Jaromír Lukeš byli potrestáni 22 lety odnětí svobody, Václav Cojocar u dostal vzhledem ke své předchozí

přišlo pochopitelně na přetřes i téma finančního odškodného – stereotyp „příživujících se Romů“ se bohužel uplatnil i u takto jednoznačného případu.

A jaký význam má připomínání případu vítkovských žhářů?

těla. Nezemřela jen zázrakem, jemuž více než napomohli skvělí lékaři z popáleninového oddělení Fakultní nemocnice v Ostravě. Ti dokázali po těžko uvěřitelné sérii více než padesáti plastických operací během následujících let malou slečnu vrátit jak domů, tak k běžným činnostem, které k dětství patří. Poznamenaná tvářička a několik chybějících prstů však budou společně s nekonečnými nemocničními pobyty, prožitou fyzickou bolestí i duševním traumatem patrně už navždy Natálčinou každodenní realitou.

Zatímco se dívka zotavovala, proběhla soudní jednání s pachateli. Ti byli celkem čtyři – vesměs příznivci neonacismu. Útok naplánovali k uctění

bezučinnosti 20 let. Ivo Müllerovi, poslednímu ze čtveřice, soud po odvolání snížil trest z původních 22 let na 20. Až na jednu výjimku neprojevili mladí pachatelé žádnou lítost nad svým činem.

Násilí není argument

Také společenský diskurz se postupem času odklonil od jednoznačného odsudku útoku a v médiích se začala objevovat zástupná témata. Řešilo se tak například, zda lze útok částečně ospravedlnit skutečností, že Natálčin otec byl soudně trestán, nebo jestli nebyl proces s pachateli veden na způsob honu na čarodějnice. Později

V době, kdy se česká společnost na úrovni veřejné diskuze zvolna stáčí k vyhrožování násilím jako k mainstreamovému myšlenkovému proudu, je třeba znovu a znovu upozorňovat, k jakým důsledkům může pravicový extremismus skrytě bující uvnitř společnosti vést.

K představě o tom, jak to vypadá, když se uzdy akceptovaného rasismu povolí ještě více, stačí pohlédnout k sousedům: v Maďarsku, kde pochodují gardy domobrany, se v nedávné minulosti odehrálo několik sériových vražd Romů. I ty měly dětskou oběť – na rozdíl od Natálky smrtelnou. ●

VZESTUP PRAVICOVÉHO EXTREMISMU JE ZATÍM POUZE VIRTUÁLNÍ PROBLÉM

Jiří Salík Sláma, Foto: Jiří Salík Sláma, Michaela Hermanová

Na brněnském náměstí Svobody plamenně z pódia řeční Tomáš Vandas. Pomocí prudké gestikulace přesvědčuje tři stovky lidí o „přivandrovačské hrozbě“. Proplétám se davem a pozoruji okolní tváře. Tohle už nejsou kluci z Národního odporu jako v roce 2007, tihle jsou jiní – všední. Osazenstvo nonstopů, které teď sborově tleská Vandasovi a skanduje jeho hesla. Davem se přesto nese neurčité mručení. Vandas jim sice mluví z duše, ale chybí mu charisma. Nevýrazný padesátník není prototypem silného vůdce a nikdy jím nebude.

Na Vandase jsme si ovšem za ty roky od naprostého rozkladu Sládkových republikánů v podstatě zvykli. Republikáni však dnes prožívají nevídanou reinkarnaci. Miroslav Sládek se v posledních měsících začal objevovat na antiimigrantských demonstracích a sklízí solidní úspěchy. Lidé mají krátkou paměť a na někdejší rozkradení peněz původní SPR-RSČ už zapomněli. Sládkova politická zombie se nyní zjevila bez varování na několika demonstracích a rozjíždí svůj „nový“ projekt SPR-RSČ 2016. Pokud by byla situace podobná jako v roce 1992, představoval by Sládek reálné nebezpečí.

V roce 2016 je ale pouhým stínem sebe sama, maskotem, se kterým se fotí voliči, kteří ho podporovali v triumfálních volbách v roce 1996.

Na ultrapravicové scéně se momentálně dohaduje několik

sdužení. Okoukaného Vandase nahradilo několik nových lídrů, v čele se zřejmě nejviditelnějším jihočeským entomologem Martinem Konvičkou. Ten není ani tak případem pro politologa, jako spíš pro psychiatra. Prošel tolika fázemi vyhrožování nejen svým oponentům, ale i „souvěrcům“, že by to vystačilo na samostatný článek. Po vnitřním rozkolu Bloku proti islámu se mu úspěšně daří rozeštvat celou antiislamistickou scénu.

Rozkol na nacionalistickém hnojišti se ještě znásobil touhou jednotlivých lídrů po prvenství. Do Konvičkova Bloku proti islámu (BPI), který vznikl na základech iniciativy Islám v ČR nechceme (IVČRN), přibyla Jana Volfová – aktivistka a bývalá poslankyně, která reprezentovala Sociálně demokratické ženy i hnutí Jany Bobošíkové Hlavu vzhůru.

Konflikt mezi jednotlivými hnutími

vygradoval koncem května, kdy se BPI prakticky sám rozpustil. Předcházelo tomu internetové vystoupení Martina Konvičky a sociologa Hampla, ve kterém ohlásili opuštění spolupráce s Úsvitem. Na sjezdu se následně skupina zcela rozpadla.

Štěpení však nekončí, protože Martin Konvička ohlásil založení Alternativy pro Českou republiku, zapomněl si však název zaregistrovat. Pod nosem mu ho tak vyfoukli antirasističtí aktivisté. Po letošních eskapádách a naprostém zmatení voličů jsou každopádně preference všech xenofobních a antiislámských stran zanedbatelné.

Opomenout nesmíme ani prezidenta republiky: Miloš Zeman patří k těm, kdo dosud nezlomili hůl nad některými představiteli ultrapravice. Při veřejném shromáždění v listopadu 2015 stál prezident na podiu vedle Marka Černocho a překvapivě též Martina

Konvičky. Ti jsou se svými preferencemi naštěstí téměř na hranici statistické chyby, podpora prezidenta jim však dodává zdání silné legitimacy. Právě prezidentem zaštitěná legitimita je asi nejrizikovějším jevem na tuzemské ultrapravicové scéně.

Nepřehlédnutelným úkazem na ultrapravicové scéně je Národní demokracie reprezentovaná Adamem B. Bartošem. Bývalý radikálně proizraelský aktivista se stal nejviditelnějším hlasatelem tuzemského antisemitismu. Bartoš ví velmi dobře, jak na sebe strhnout pozornost, a tak jednou vybíhá se štítem do silnice proti koloně americké armády, podruhé mává oprátkou na podiu na Václavském náměstí či slibuje smrt provazem současným vládním představitelům. Není bez zajímavosti, že tento bývalý novinář byl jakýmsi chráněncem Václava Klause a byl pravidelně zván na reprezentační akce Hradu.

Zajímavým úkazem na ultrapravicové scéně je sdužení Řád národa – Řád strážců koruny a meče, dnes už politická strana vedená Josefem Zicklerem. Původní hnutí vyrostlo na troskách strany Lidem, resp. Vize 2014, která se odštěpila od Věcí veřejných. Zickler a jeho lidé pak Vizi 2014 přeměnili na Řád národa.

Moje země, moje pravidla se zaměřuje převážně na aktivitu na sociálních sítích ve formě sdílení různých hoaxů nebo vulgárních

fotomontáží s cílem poškodit představitele vládnoucí koalice. Nejviditelnější postavou skupiny je Klára Samková.

Za naši kulturu a bezpečnou zem je menší iniciativa postavená na aktivistce Lucii Haškové. Soustřeďuje kolem sebe několik desítek lidí stejně jako Čest, svoboda, respekt Jiřího Černohorského. Obě skupiny mají tisíce fanoušků na Facebooku, ale jejich reálný mobilizační potenciál je mizivý. Z dalších skupin jmenujme například Patrioty vedené Jiřím Vítkem, Národní obrodu Pavla S. Matějného, neonacistickou Generaci identity a její odštěpek Červenobilí. Vcelku viditelné je také ultranacionalistické sdužení Pro-Vlast.

I když jsou jednotlivá sdužení, iniciativy i partičky kamarádů rozdrobené a mnohdy velmi rozhádané, jedno mají společné – důvěru v tzv. alternativní média. Od zcela lživých, kompletně vyfabulovaných článků a fotografií až k solidním zprávám, kterým však dodávají nesouvisející, nepřehlédnutelné bulvární titulky. Zkreslené informace pak pomocí sítě svých podporovatelů šíří dál, často s dovětkem, že o nich „oficiální média mlčí“.

Tuzemská ultrapravice nabírá v současné době druhý dech. Po obrovském vzepětí 90. let nastal zřetelný útlum. Volby v roce 1998 vyřadily Sládkovy republikány, státní moc se rozhodla antisystémovou ultrapravicu potlačit. Kvůli represím a stárnutí generace aktivistů se prakticky rozpadlo neonacistické hnutí. Jednotlivci sice dál chodí na demonstrace DSSS či různých antiislámských sdužení, vlastní zastřešující hnutí ovšem nemají. Vandasovou stranou pak řada z nich opovrhne.

Staronovou krev v současnosti představuje propuštěný vrah Vlastimil Pechanec, který se po letech ve vězení energicky pustil do politické práce pro stranu a mohl by se z něj vyprofilovat nový lídr.

O PRAVICOVO EKSTREMISMOS DŽAL OPRE – MEK ČA VIRTUALNO PROBLEMOS

Jiří Salík Sláma, Překlad: Jan Ort, Foto: Jiří Salík Sláma, Michaela Hermanová

Pre Brnoskero Svobodakero placos pal o podium vakerel, maj jagatinel, o Tomáš Vandas. Sig kerel le vastenca the kaleha anel but šel nipi pre peskero čačipen pal e skarha „le cudzincendar so aven“. Ispidkerav man maškar bare nipi the dikhav pro muja khatar mande. Koda imar nane rakle andal Národní odpor, sar andro berš 2007, kale hine aver – običajna. O nipi andal o nonstopi „white trash“, save akanakes jekhetane klapkinen le Vandasoske the gravčinel leskere lava. Th'avka šundol maškar bare nipi varesavo kajso murcišagos. Pre jekh sera phenel o Vandas lengere lava, pre aver sera les nane charisma. Pendaberšengro normalno murš nane kajso sar zorale anglune butvar hine. The nigda kajso na ela.

Kanastar so pen calkom rozpejle le Sladkoscere republikana sam pre Vandas imar sikhade. Ale adadives o republikana džan pale sig opre. Le Miroslav Sladkos posledna čhona pale dičhol pro demonstraciji mujal o imigranti the šaj phenas hoj les o nipi pale ašaren. O manuša čuno leperen the imar bisterde pre kada, sar akorutne SPR-RSČ čorkerde o love. O Sladkos sar politikos uštila andal o mule, arakhla pes nisostar nič pre paru demonstraciji the džal maškar o nipi „nevone“ projektoha SPR-RSČ 2016. Te bi ulahas e situacija kajsi sar andro berš 1992, ulahas bi o Sládek čačikano bibachtalipen. Ale andro berš 2016 hino ča peskero korkoreskero učhaj, o maskotos, soha skidkeren pen o voliča, so les denas pativ paš leskero bacht andro volbi andro berš 1996.

Pre ultrapravicovo scena hin vajkeci jekhetanibena. O Vandas imar malokas

cirdel, ale arakhle pes aver anglune. Jekbuter lendar dičhol juhočechiko entomologos o Martin Konvička. Pašal leste bi majinenas te kerel sigeder o psihijatra sar o politologa. Čirleder the vizirninlas the daravelas na ča peskere oponentenge, ale the the peskere manušenge. Kalestar bi šaj kerahas calo pisišagos. Pal andruno dokeriben andro Blok proti islámu sikhavel hoj džanel te rozmarkerel the cali antiislamsko scena.

Dokeribena maškar o nacionalisti mek barile kalestar, hoj dojekh lideros kamel te avel peršo maškar lende. Andre le Konvičkaskeri sera Blok proti islámu (BPI), sava zathode o manuša andal iniciativa Islám v ČR nechceme (IVČRN) aviľa e Jana Volfovo – e aktivistka the paluňi poslankiňa, savi zaačholas Sociálně demokratické ženy the la Jana Bobošíkovonakero jekhetaniben Hlavu vzhůru.

O konfliktos maškar o jekhetanibena jekbuter bariľa pro agor majoste. Šaj phenas hoj akor pes BPI korkoro rozpejľa. Angl'oda pisinde o Konvička the o sociologos Hampl pro internetos, hoj imar na kerena jekhetane le Úsvitoha. Palik aviľa o zjazdos, kaj pas kada politicko jekhetaniben calkom rozpejľa.

Našti bisteras aňi pre prezidentos: O Miloš Zeman hin maškar kola ľudos, so mek na odsudzinde varesave le ultrapravicovone anglunendar. Pre kidipen novembroste andro berš 2015 anglo savorengere jakha terđolas o prezidentos pro podium paš o Marek Černoch the so šaj amen prevapinel, the paš o Martin Konvička. Mek bacht, hoj lengere preferenciji maj aňi na mušinas te rachinel. Ale le prezidentoskero lav šaj sikhavel le manušenge, hoj kajse manušen hin

Martin Konvička

čačikane goda. Hin koda kadi legitimita, so del o prezidentos the so kerel la ultrapravicovona scena bibachtal'onake. Pal ultrapravicovo scena igen but dičhol the Národní demokracie, sava zaačhol o Adam B. Bartoš. Palune radikalnone aktivistas vaš o Izrael akanakes šundol jekbuter kole dženenendar so len hin antisemitska goda. O Bartoš igen mištes džanel, sar te kerel kaj les te dičhol. Jekhvar prastal andro drom angle americkona admadakeri kolona, palis kerel la opratkaha pro podium pre Vaclavsko placos abo del vačan te umblavel adadivesutne vladakere politiken. Kappel te phenel, hoj kale palune novinaris kidelas sar te peskeros o Václav Klaus a furt les vičinelas pre chočsave akciji pro Hrados.

Interesantno javos pre ultrapravicovo scena hin jekhetaniben Řád národa – Řád strážců koruny a meče, adadives imar politicko sera, sava zaačhol o Josef Zickler. O jekhetaniben peršo bariľa andal maj rozpejli sera Lidem, abo šaj phenas Vize 2014, savi pes ulađa khatar o Věci veřejné. O Zickler the leskere manuša la palis prekerde pre Řád národa.

Moje země, moje pravidla kerel jekbuter pre socijalno netos. Kodoj keren the bičhaven chočsave hoaksi abo prikerde džungale fotki, kaj te musaren le politikenge andal e vladno koalicija. Kale jekhetanibnastar jekbuter

dičhol e Klára Samkovo.

Za naši kulturu a bepečnou zem hin cikneder iniciativa khatar e aktivistka Lucie Haškovo. Hin khatar late vajkecivar deš džene, avka sar khatar Čest, svoboda, respekt so kerel o Jiří Černohorsko. Soduje grupen hin but ezera fanúški pro Facebookos, ale kajse džene pen igen phares sdžana te kerel jekhetane varesavi akcija. Avre grupendar šaj phenas Patrioti khatar o Jiří Vitek, Národní obroda khatar o Pavel S. Matějno, neonacisticko Generace identity the e grupa Červenobílí so pes lendar ulađa. Dičhol the ultranacionalisticko jekhetaniben Pro-Vlast.

Th'avka hoj o jekhetanibena, iniciativi the grupi sthode le amalendar hine rozchurďarde the pen maškar pende dokerkeren, andre varesoste hine jekhetanutne. Paťan kaleske, so irinen alternativna medijs. Pre jekh sera hin kada xoxade, calkom avri duminde pisišagi the fotki. Hin kada ale the čačikane hiri, čaže bare bulvarnone navenca. Kajse prikerde informaciji palis bičhaven dureder, butvar anen pre godi, hoj „oficijalna medijs čiten“.

Adathemutňi ultrapravica adadives sikhavel, hoj pale džal opre. Pal igen baro dochudňipen andro 90. berša ačhiľa sig slabo. O volbi adro berš 1998 avri ispidne le Sladkoscere republikanen, e štatno zor pes rozkerinda te čhinel e ultrapravica tele. E neonacisticko scena pes maj calkom rozpejľa perdal o tele čhiňibena the perdal kada hoj phuriľa le aktivistengeri generacijs. Jednotlivá manuša furt phiren pro demonstraciji so kerel DSSS abo aver antiislamska jekhetanibena, ale peskero jekhetaniben len nane. Le Vandasoskera sera but lendar na kamen pro jakha.

Le phure aktivistendar pes akanakes arakhla premukhlo murdarošis Vlastimil Pechanec. Pal but berša, so sas andre bertena chudňa zoraha te kerel politicko buti vaš e sera the šaj bi lestar ačhilas nevo lideros.

MEMENTO V LETECH

Renata Berkyová, Foto: Jan Wünsch

„Jsme to my, kdo hájí paměť a jméno národa!“ zaznělo z úst Petry Edelmannové, předsedkyně Národní strany v Letech u Písku. Psal se rok 2006 a z pomyslné druhé strany barikády tehdy zněla slova: „Stop nacismu! Stop nacismu!“.

Akce Národní strany v Letech u Písku v roce 2005.

Přítomní, již přišli uctít památku romských obětí, tak vyjadřovali radikální nesouhlas nejen s provokativním projevem Edelmannové, ale se samotnou přítomností členů krajně pravicové Národní strany. „Letský tábor je jen jakýsi kočár pro jejich politické snahy – to nemohu dovolit,“ uvedl tehdy pro Lidové noviny antropolog Yasar Abu Ghosh, který byl spolu s novinářem Markusem Papem zadržen policií za „slovní narušení akce nacionalistů“. Na tuhle kauzu si dnes někteří ani nevzpomenou, právě ona však byla charakteristická absurditami, které by měly být pro společnost, a zejména tu romskou, varovným signálem.

Tábor v Letech u Písku se v době druhé světové války proměnil v místo, kde byly násilně shromažďovány celé romské rodiny za účelem dalšího transportu do vyhlazovacího tábora Osvětim. Jinak řečeno, tyto rodiny odsud putovaly na jistou smrt. Osvětimskými branami prošlo celkem 420 Romů z Letů, podle dostupných informací jich ale dalších 326 zemřelo ještě na půdě tábora v Letech u Písku, zejména kvůli katastrofálním hygienickým podmínkám, hladu, případně násilnou smrtí.

Po válce začal tábor po všech hrůzách, které se tu odehrály, žít jakýmsi druhým životem. Namísto důstojné památky obětem či omluvy ze strany státu a jeho tehdejšího četnictva, které neslo faktickou zodpovědnost za stav tábora, jsme se dočkali ostudné stavby velkokapacitního vepřína. Na místě, kde vyhasly stovky životů, páchnou už víc než čtyřicet let prasata určená na porážku. Není potřeba vysvětlovat, jak moc tato do očí bijící a nanejvýš zahanbuující skutečnost ilustruje vztah státu k Romům, a to v jakémkoliv politickém režimu. Po odstranění vepřína volají Romové už léta, zatím se jim však dostalo jen planých slibů.

Jakousi páskou přes ústa protestujících má být památník vybudovaný na místě pohřebiště romských obětí nacizmu. Co na tom, že při vzpomínce na trpící oběti udeří návštěvníky do nosu pach hnoje a v místě bývalého lágru vás zastaví ubikace pro prasata s nápisem o výrobě vepřového masa?! Člověk by čekal, že k ničemu takovému, jako je přítomnost novodobých nacionalistů v těchto místech, nemůže dojít. Omyl. „Ve chvíli, kdy se na náš pietní akt

přišli podívat rasisté z Národní strany, Romové byli z jejich počínání zděšeni, nevěřili vlastním očím. Nedokázali totiž pochopit, že jim policie v tak skandální provokaci nezabránila,“ reflektuje tehdejší situaci Čeněk Růžička, předseda Výboru pro odškodnění romského holokaustu a jeden z pozůstalých. Zcela absurdní pak bylo následné zatčení dvou účastníků romské piety. Z médií se bohužel už posléze nikdo nedozvěděl, že ani Markus Pape ani Yasar Abu Ghosh se žádného přestupku nedopustili a že dosud není zcela jasné, zda to nebyli spíš nacionalisté, kdo porušil tzv. shromažďovací zákon.

Jakým jazykem to tedy k Romům promlouvá česká společnost? Uběhlo více než půl století od války, oběti ani pozůstalí však dodnes nemají klid. Podle nejnovějších informací ministr kultury Daniel Herman o výkupu vepřína intenzivně jedná, jestli se mu to však povede a Romům se dostane náležitého zadostiučinění, nebo se jeho dobrá vůle promění v další rozplynutou naději, ukáže až čas. Nejspíš ten do

příštích voleb.

SVOBODA VE ZNAMENÍ STRACHU

František Kostlán, Foto: Pohřeb Emila Bendíka v Klatovech, ČTK

Historie rasistického násilí v Československu a České republice po listopadu 89 je bohužel bohatá. Od počátku ji provází souhlas části společnosti buď přímo s rasisticky motivovaným násilím, nebo s přesvědčením, že je třeba Romy od majoritní společnosti striktně oddělit či je rovnou vyhnat. Ta část obyvatelstva, která toto přesvědčení sdílela, postupem času nabývala co do počtu i intenzity svých projevů. Ke zhoršování společenské atmosféry přispívaly jak vraždy Romů, cizinců či názorových odpůrců, tak i přístup některých policistů, státních zástupců či soudců k nim. Orgány činné v trestním řízení se dlouho odhodlávaly pojmenovat vraždu vraždou, když byl její obětí Rom. Naučily se to teprve postupně, díky protestům některých médií a občanské společnosti.

V 90. letech došlo na našem území k sérii dvaceti rasistických vražd, v následujícím desetiletí byla ve všech oblastech všudypřítomna otevřená diskriminace. Nyní, ve druhém desetiletí nového století, zažívá společnost mix rasistického násilí a zjevné diskriminace. Nejvýraznějším individuálním rasistickým útokem této doby byl pokus o upálení romské rodiny ve Vítkově. Nejhorší následky si odnesla nejmladší dcera Natálka. Server Romea.cz a časopis Romano vodi popsaly i celou řadu dalších násilných trestných činů vůči Romům, o nichž se média nezminila buď vůbec, nebo jen okrajově.

Jen díky policii, která ve většině případů dokázala nájezdy rasistů odrazit, nemělo oběti na životech několik pokusů o pogrom Romů v litvínovském Janově v roce 2008 a ve Šluknovském výběžku na podzim 2010.

Vedle přímých rasistických útoků stoupá i počet výzev k násilí. Rasistická a xenofobní část společnosti se od roku 2015 sice vymezuje mnohem více vůči uprchlíkům a migrantům, kterých je u nás pouhých několik desítek, to ale bohužel neznamená, že Romové si mohou oddechnout. Až uprchlické téma odezní, vrátí se ti, kteří ke své nenávisti potřebují vnitřního či vnějšího nepřítele, nepochybně k napadání Romů a lidí z dalších menšin.

NEJBRUTÁLNĚJŠÍ RASISTICKÉ VRAZDY Z 90. LET

• **TURECKÝ OBČAN, PLZEŇ, 7. ČERVNA 1990**
Skupina třiaadvaceti skinheadů si spletla tureckého turistu s Romem. Byli ozbrojeni řetězy, noži a tyčemi. Muž byl zavražděn nožem. Pět pachatelů dostalo tresty od 4 do 9,5 let.

• **EMIL BENDÍK, LIPKOV, 23. ÚNORA 1991**
V únoru 1991 proběhl v Libkově na Domažlicku třídení pogrom na Romy. Několik z nich utrpělo těžká zranění, Emil Bendík (24) byl ubit k smrti. V březnu 1993 soudce odsoudil skupinu 28 útočníků. Deset z nich k nepodmíněným trestům od 16 měsíců do 7,5 roku, ostatní dostali podmínku.

• **RADEK RUDOLF, JIČÍNĚVES, 28. SRPNA 1991**
Skinhead Petr Krnáč (22) v opilosti zavraždil šestiletého Radka Rudolfa. Pachatel chtěl po činu ještě zapálit dům, v němž Romové žili. Krajský soud ho odsoudil v květnu 1992 k 17 letům.

• **JURAJ ŠARKÓZY, ČERČANY, 11. LISTOPADU 1991**
Jiří Příbyl ubil Roma Jura je Šarkózyho (36) k smrti. U útoku byli přítomni dva příznivci skupiny Orlík. Jeden z nich Roma, který ležel bezvládně na zemi, silně kopl do hrudníku, druhý jej čtyřikrát udeřil pěstí do hlavy. Šarkózi, otec pětičlenné rodiny, umřel po několika hodinách utrpení. Příbyl dostal za vraždu deset let.

• **KAREL BALOGH, JÍLOVÉ U PRAHY, 8. SRPNA 1993**
Tři útočníci napadli na diskotéce Karla Balogha, kterého jeden z útočníků pobodal do hrudníku boxerem s vysouvacím nožem. Útočník Zdeněk Šembera si za vraždu odseděl 11 let ve věznici s ostrahou.

• **JIŘÍ F., PRAHA, 22. ZÁŘÍ 1993**
Dva skinheadi surově napadli Jiřího F., který s nimi předtím diskutoval v restauraci, protože nesouhlasil s jejich rasistickými názory. V důsledku zranění Jiří F. na místě zemřel. Oba dostali 20 let ve věznici se zvýšenou ostrahou.

• **TIBOR DANIHEL, PÍSEK, 24. ZÁŘÍ 1993**
V řece Otavě utonul Tibor Danihel (17), který s dalšími třemi Romy skočil do řeky ze strachu před skinheady. Ti po nich házeli kameny a nenechali je vylézt, svědkům bránili v přístupu k vodě. Po prvotním udělení podmínečných trestů a dalších průtazích byli v roce 1997 tři pachatelé odsouzeni k trestům v rozmezí 7 až 8 let.

• **TIBOR BERKI, ŽDÁR NAD SÁZAVOU, 13. KVĚTNA 1995**
Čtyři útočníci vnikli do domu Berkiových. Tibor Berki (34) se snažil bránit a jeden z útočníků ho opakovaně udeřil baseballovou pálkou do hlavy. Berki zemřel na krvácení do mozku. Vrah dostal 13 let. V rozsudku soudce JUDr. Ivo Kouřil uvedl, že nemohlo jít o rasově motivovaný čin, protože Romové jsou stejné indoevropské rasy jako Češi.

• **H. E. ABDELRADI, PRAHA, 8. LISTOPADU 1997**
Skinheadi Jan Schimperk a Petr Zborník napadli na diskotéce dva Súdánce. Jednoho z nich dvakrát bodli do břicha, ten na následky zranění zemřel. Druhému napadenému přeřezali šlachy na ruce. V březnu 1998 dostal Zborník za ublížení na zdraví a vraždu 14,5 roku. Schimperu 7,5 roku za trestný čin násilí proti skupině obyvatel.

• **HELENA BIHÁRIOVÁ, VRCHLABÍ, 15. ÚNORA 1998**
Tři rasističtí násilníci, Petr Klazar, Jiří Neffe a František Kulháněk, srazili na zem Romku Helenu Biháriovou, bili ji a kopali a potom ji srazili do rozvodněného Labe. Marně se jí snažila zachránit kolemjdoucí Eliška Pílařová, redaktorka Českého rozhlasu. Tělo Biháriové bylo nalezeno až po dvou dnech pátrání. Pachatelé si za svůj čin odseděli od 1 do 6 let.

• **MILAN LACKO, ORLOVÁ - LUTYNĚ, 17. KVĚTNA 1998**
Útočníci napadli a zbili tři Romy. Milan Lacko zůstal ležet na silnici, kde ho několik minut poté přejelo auto. Případ byl vyšetřován jako pokus o těžké ublížení na zdraví s rasovým motivem. V prosinci 2000 byl za to ke třem rokům odsouzen Petr Domes. Další pachatelé dostali rok nepodmíněně a dvakrát podmínku.

...A MOŽNÁ PŘIJEDE NA KOZE

Rena Horvátová, Foto: Aleš Vlachovský

Dřevěné hračky, sochy, loutky nebo rovnou celý kolotoč vyřezává ve své dílně v Horních Chvatlinách u Kolína osobitý řezbář Martin Holub, kterému nikdo neřekne jinak než Matěj. Jednačtyřicetiletý Martin vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Praze na Žižkově, obor tvarování dřeva a řezbářství. Práci se dřevem však propadl už v dětství. Jak sám v nadsázce říká, s dlátem v ruce se už narodil.

Ve své tvorbě nadaný řezbář uplatňuje vynalézavost, fantazii, ale i notnou dávkou smyslu pro humor. Inspirací mu je především příroda a dětská přání. A že jich je! Cecilka, Amálka a Viktor pokaždé zvědavě nakukují tátovi pod ruce. A občas se sami pustí do vyřezávání. „Pětiletý Viktor babičce k šedesátinám vyřezal panáčka,“ pochlubí se otec nejmladším dítětem. Když byl Matěj přibližně v jeho věku, poprvé vyřezal prak a loďku. Nikdo by dnes neřekl, že jej k řezbářství nikdo nevedl. „Měl jsem jako kluk nutkání vzít do ruky nožik a vyřezávat. Sebral jsem tenkrát tátovi potají lovecký nuž a vyřezal jsem pro sestřenici malého čertíka, nosila ho pak stále u sebe,“ zavzpomíná na své začátky a rozhodnutí jít řezbařinu studovat do Prahy.

Na škole objevil profilová dláta, o kterých do té doby neměl ani ponětí. Nabyté znalosti i praktické rady mu dost usnadnily práci, ale někdy zapochybuje, zda si neměl vybrat jiný obor. „Když se dívám na mistry řezbáře, kteří k vystudované řezbařině ani nečuchli, a vidím, jak jim tvorba vychází přímo ze srdce, říkám si, že jít na tuhle školu bylo možná i na škodu. Od dob studií používám perspektivu a zlatý řez, to tihle řezbáři neznají, zkrátka někdy nad svými výrobky až moc přemýšlím,“ říká osobitý tvůrce, který je prý radši, když hračka pod jeho rukama vznikne třeba za pouhý den. Čas na přemýšlení není a finální výsledek patří k nejlepším.

Tátovy hračky rozeznám vždycky

Po mamince je Martin Holub poloviční Rom, ale nikdy se necítil být víc Čechem nebo Romem. Možná proto,

že ho doma učili, že všichni lidé jsou si rovni. Když se má zamyslet nad tím, jak se v jeho tvorbě projevují romské kořeny, odpoví: „Romové jsou podle mé zkušenosti veselejší, přímější, více se radují ze života, a já se možná kvůli tomu nevyhýbám využívat širší škálu barev.“ Uměleckému řezbáři a truhláři v jedné osobě často pomáhají nalakovat čerstvě vyřezané hračky jeho potomci, kteří se zjevně potatili.

Foto: Jan Josef Rosenberg

„Děti vnímají svět s větší fantazií, naivitou a nebojí se barev,“ myslí si a jeho slova potvrzují všude kolem vystavené desítky vyřezaných hraček a soch, které hýří pestrými barvami. „Miluji přírodu, mám rád takové ty dětské až naivní věci, když k tomu mám volnou ruku, jsem pak nadšený,“ ukazuje na pár vyřezaných kousků zakladatel Přírodní galerie Na kopečku. Jeho dcera okamžitě dodá, že tátovy hračky by poznala mezi stovkami

dalších.

Matěj si dokázal vypěstovat nezaměnitelný umělecký rukopis. Naposled jej ocenili na sympoziu Romská socha, které v loňském roce pořádalo Muzeum romské kultury. Nevyřezává jen hračky, ale věnuje se i zakázkové výrobě. S radostí se pustí do interaktivních herních tabulí, které na zahradě školky využívají v Pečkách ti nejmenší. Kromě nádherných

mašinek zdobících zahradu nejedné mateřské školky se podílel i na realizaci Skautského střediska Datel. A to je jen hrstka z jeho projektů.

S architektkou Michaelou Kuželovou spolupracoval na vytvoření ojedinělé Středočeské ovocné stezky. Na odpočívadla a interaktivní tematicky zaměřené panely lemující turistickou trasu od Kolína po Český Brod, je řezbář patřičně hrdý. „Největší legrace byla zprovoznit xylofon. Stále mi to

Foto: Jan Josef Rosenberg

nešlo naladit, musel jsem se obrátit na svého známého, který vypočítal, jak mají být jednotlivé tyčky vysoké. Když jsem to podle něj nastavil, tak to konečně nádherně znělo,“ pochlubí se. Ale ne všechno jde tak hladce.

Dětský usměv nad zlato

O vyřezávaném kolotoči uvažoval dlouhé tři roky, poslední půl rok intenzivně sháněl dřevo, a když bylo všechno pohromadě, zrodil se za jediný měsíc dřevěný kolotoč poháněný na ruční pohon. „Jezdím s ním už rok po různých jarmarcích a trzích. Vždycky říkám, že se na něm mohou projet jen ti, co mají dětskou duši. I já ji stále mám. Kolotoč je vskutku zázračný, protože děti, které se nesmějí, se začnou usmívat v okamžiku, kdy se svezou,“ vypráví s radostí a jeho nejmladší syn dodává, že tátovi pomáhá kolotoč obsluhovat. Malému Viktorovi se nejvíc na dřevěném kolotoči líbí vyřezávaná koza, ostatně těch už Matěj vyrobil stovky. A zaujaly i Annu Babjárovou a Martina Chlupa, kteří se rozhodli natočit o jedinečném řezbáři dokument A možná přijede na koze.

Piliny, hobliny a zase piliny a...

Kromě jízdy na kolotoči nabízí po trzích i své dřevěné výrobky. „Ještě že věci, které vyřežu, jdou hned na odbyt a nemusím je nikde skladovat,“ říká umělec, kterému vznikly pod dlátem už tisíce výrobků. Užít se řezbařinou podle Matěje ještě stále lze, lidé oceňují ruční práci. „A také to podle toho u nás doma i vypadá, všude máme piliny a hobliny. Když k nám někdo přijde, tak si je hned jistý že je u řezbáře, dům je celý provoněný dřevem.“ Matěj používá k výrobě nejčastěji lipové dřevo. Dá se použít i topolové, ale to lipové vyhovuje řezbářům především proto, že nemá výrazná léta, tak jak jsme zvyklí u jehličnatých dřevin. A kromě toho lípa krásně absorbuje barvu. Šikovný truhlář však musí zvládnout i výrobu postele, kuchyně nebo dveří, ale jak sám tvrdí, ubírá to čas na seberealizaci. „To víte, nejšťastnější jsem ve své dílně, kdy mohu tvořit to, co mě zrovna baví.“

ROMSKÉ POHÁDKY NA PRKNECH, CO ZNAMENAJÍ SVĚT

Jana Baudyšová, Foto: Archiv FSV Univerzity Pardubice

Čendeš, Dřevěná žena, Lájoš a O zlaté kytare – čtyři pohádky od romských autorek spatřily světlo světa už podruhé. Tentokrát na divadelních prknech.

Strašidelné příběhy od Ivety Kokyové, Markéty Šestákové, Lajly Žigové a Lucie Kováčové nazkoušeli pod vedením režisérky a dramaturgyně Ester Kolářové studenti sociální antropologie pardubické univerzity.

„Představení jsem viděla na premiéře v Pardubicích, v klubu Divadla 29. Nemohu mluvit za ostatní autorky, ale mně se to moc líbilo,“ přibližuje své dojmy Iveta Kokyová. „Já někdy příběhy podávám spíše jako tragédie se špatnými konci, ale režisérka vnesla do mé pohádky Čendeš tolik vtipu, že se člověk opravdu i zasměje.“

Ohlasy diváků hodnotí Ester Kolářová jako překvapivě kladné. I podle ní se zdramatizování příběhů směrem k odlehčení a vtipu povedlo. „Nejvíce jsem se bála nesrozumitelnosti. Všechny vtipy, které se ve hře objevily, ale zafungovaly ve správnou dobu, jak měly – a z toho mám opravdu radost. Pohádky jsou krátké, vtipné, úderné, nic v nich nechybí ani není navíc,“ říká.

Vedle kostýmů a rekvizit dokresluje kouzlo pohádek i živá romská hudba.

Na své si přišli i samotní herci – kromě společně stráveného času a stmelení kolektivu jsou v jednotlivých příbězích ukryty i nářky na jejich obor nebo katedru. Třeba hlavní hrdina jednoho z nich – Čendeš, který se od ostatních Romů z vesnice lišil tak, že se kvůli výsměchu ostatních raději rozhodl žít sám v lese, připomíná podle slov režisérky členům divadelního spolku je samotné. „Nás antropology také málokdo akceptuje, protože jsme nějakým způsobem jiní. Proto Čendeše všichni z duše chápeme,“ přibližuje.

Tematicky zaměřené divadlo pořádají studenti pardubické antropologie každý rok. Po loňských kubánských anekdotách zvítězily letošní romské pohádky především díky výběru režisérky. „Největší změnu jsme provedli v pohádce, která se původně jmenovala O zlatých houslích. Ale protože jsme zlaté housle neměli,

přejmenovali jsme ji a použili kytaru,“ vysvětluje. I u tohoto příběhu změnila konec z neveselého na šťastný – prozrazovat ho ale nechce.

Do divadelního ansámblu se zapojilo jedenáct budoucích antropologů napříč všemi ročníky. Představení nazkoušeli za čtyři měsíce. „Menší problém jsme měli s místem. Nakonec jsme si pronajali učebnu na kolejích. Ta ale byla hned vedle pokojů, a když jsme tam večer zkoušeli a byli hluční, zakázali nám zkoušet. Tak jsme se pak tajně plížili po chodbách a divadlo připravovali inkognito,“ vzpomíná Kolářová.

Po Pardubicích, kde představení navštívilo na 80 diváků, ho mohli návštěvníci zhlédnout také v pražském Klubu Baryton na Žižkově. Nabídek na další vystoupení se po nich vyrojilo hodně, a přestože další termín a místo ještě nejsou konkrétní, pokračování je rozhodně v plánu.

CHTĚLA BYCH, ABY MÉ FOTKY PŘIMĚLY LIDI PŘEMÝŠLET

Jana Baudyšová, Foto: Sabina Badžová

Když měla jít na základní školu, její maminka se postavila těm, kdo tvrdili, že na to nemá. Místo praktické tak vychodila běžnou základku, má za sebou obchodní akademii a ve studiu pokračuje na Vyšší odborné škole informačních služeb v Praze, obor Služby muzeí a galerií. V červnu se **Sabina Badžová (24)** vrátila ze čtyřměsíční stáže ze španělské Malagy.

„Je to úžasné místo. Jsem moc vděčná za to, že jsem měla příležitost poznat novou kulturu a získat pracovní zkušenosti v oboru, který studuji. Španělská kultura je mi blízká, jejich siesty, tapas, hudba, tanec, sebevědomí... Španělsko pro mě znamená radost ze života,“ přibližuje.

Jako stážistka působila v Museo Jorge Rando – prvním expresionistickém muzeu v Malaze. Organizovala workshopy pro děti, překládala texty, pomáhala s různými kulturními událostmi, tvorbou katalogu a administrativou. Nejvíce ji však bavilo setkávání s umělci. Sama se ve volném čase intenzivně věnuje fotografii a pobyt v Malaze pro ni byl velkou inspirací.

„Utřídila jsem si, co bych svými fotografiemi chtěla vyjádřit. Ve Španělsku jsem ale moc nefotila, tak moc jsem tam byla spokojená a zahlcená vším novým. Spíše jsem se věnovala výtvarnému umění a hledala souvislosti mezi malbou a fotografií. Díky tomu jsem přišla na styl, který je mi blízký a po návratu domů mě

popadla čerstvá chuť fotit,“ říká.

Momentálně se věnuje absolventské práci. Po škole by ráda ve studiu pokračovala dál – ovšem už přímo studiem fotografie. „Ráda bych si pořídila vlastní temnou komoru a vytvořila sérii fotek s tematikou nenávisti, které je v současném světě příliš mnoho. Chtěla bych, aby mé fotografie o tom lidi donutily přemýšlet.“

Když měla jít na základní školu, její maminka se postavila těm, kdo tvrdili, že na to nemá.

Více si o Sabině můžete přečíst v rozhovoru na www.romea.cz – „Sabina Badžová: Skoč, křídla roztáhneš cestou“

GHETTOFEST 2016

Jana Baudyšová, Foto: Martin Bednarský

V sociálně vyloučené lokalitě brněnského „Bronxu“ neboli čtvrti kolem Bratislavské ulice a Cejlu proběhl o druhém červnovém víkendu už pátý ročník multižánrového pouličního festivalu Ghettofest. Na akci, jejímž poselstvím je propojování kultur, vyvracení předsudků a otevření kdysi obávané lokality všem bez rozdílu, se letos přišlo podívat na 3000 lidí.

Do hudební části programu se letos nově zapojilo nahrávací studio Amaro Records, zahrála Cimbálová muzika Pálinka, Ukulele Orchestra jako Brno, elektrofolkovi Listolet, kapely Urband, The Entropies nebo Plum Dumplings, mladý pianista Radek Bagár, rapper Salen nebo houslistka Nikol Fischerová a Helén. Došlo i na představení tvorby letos zesnulých hvězd Davida Bowieho a Prince i autentické horňácké muziky bratří Kubíků. Koncerty završilo nedělní vystoupení zpěvačky a houslistky Ivy Bittové s recitálem Devleha (v romštině „sbohem“) v objektu bývalé káznice, v němž bylo během druhé světové války vězení gestapa a za komunismu popraviště.

„Ghettofest vychází z respektu k lidem i místům, která v brněnském Bronxu ‚objevuje‘. Nejinak je tomu i v případě bývalé káznice. Stojí za připomenutí, že právě z iniciativy organizátorů Ghettofestu zde byla v rámci loňského ročníku sloužena mše na památku všech obětí. Kaple tak ožila svým původním účelem po dlouhých desítkách let. Těší nás, že i letos ji

můžeme znovu zpřístupnit veřejnosti,“ uvedl spoluzakladatel festivalu Pavel Strašák.

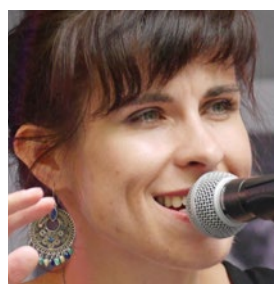
Pestrá byla i divadelní dramaturgie – návštěvníky čekalo třeba Divadlo Feste: Moc bezmocných, představení založené na stejnojmenném eseji Václava Havla, improvizáční divadlo BAFNI, Divadlo Facka s představením pro nejmenší Tůdle a Nůdle nebo vystoupení dětí ze spolku Brundibaros s pohybovým divadlem na motivy hudby Wolfganga Amadea Mozarta Rekviem.

Tématem odborného programu Ghettofestu pak bylo sociální bydlení. Po komentované procházce po historických i současných projektech sociálního bydlení v lokalitě, jejíž součástí bylo i nahlédnutí do některých zařízení, následovala diskuse s odborníky zaměřená na zabydlovací programy plánované vedením města s cílem zajistit bydlení lidem bez domova a chudým rodinám, které v současnosti žijí na ubytovnách.

Na festivalu se také představila Knihovna Jiřího Mahena, autorské čtení Kateřiny Tučkové, módní

přehlídka značky GypsyMaMa, taneční vystoupení HighEdition nebo taneční soubor romského střediska DROM Piroš Rouža, workshop k výstavě fotografií Romarising V4, expozice Muzea romské kultury, Romský ateliér nebo fotbalový turnaj.

●

NEJEN FYZICKÉ RÁNY SE POČÍTÁJÍ

Saša Uhlová, Foto: ZORRO FILM

V rámci minifestivalu filmů o migraci Migfilm, který v květnu pořádalo Multikulturní centrum Praha a Friedrich-Ebert Stiftung Praha, se mohli pražští diváci opět podívat na film **Jsme mladí, jsme silní**. Snímek německého režiséra afghánského původu Burhana Qurbaniho zachycuje rasové nepokoje v srpnu 1992 v německém Rostocku. Rozvášněný dav tam napadl sídliště obydlené uprchlíky a imigranty žádajícími o azyl.

Formát filmu je hraný, je však natočený věrně podle tehdejších událostí. Fiktivní jsou jen individuální příběhy agresorů i obětí. Mladí „extremisté“ Stefan, Robbie a jejich parta jsou mnohem spíš než přesvědčení neonacisté zrudnutí adolescenti, pro které jsou tyto události a jejich role naplněním jinak nezajímavého a prázdného života. Stefanův otec je místní politik, který by rád situaci zkldňoval, ale chybí mu rozhodnost a odvaha. Navíc si nevšiml, jak jeho syn tráví svůj čas, dokud ho nevidí přímo útočit na dům, kde uprchlíci bydlí.

Vietnamská dívka Lien chce v Německu zůstat, přestože se její rodina začíná bát a chce odjet. Je pyšná, že získala práci a povolení k pobytu. Když se fašizující dav soustředí na přilehlou ubytovnu, kde bydlí Romové z Rumunska, Lien říká, že to chápe. „Cikáni“ se podle ní chovají

hrozně a vlastně si to zaslouží. Potom však úřady Romy evakuují a nenávisť se obrátí proti vedlejší ubytovně, kde bydlí právě Lien s rodinou. Dav nakonec začne házet na dům zápalné láhve. Divákům známa Stefanova parta se dostane dovnitř domu. Obyvatelé utíkají po střeše do vedlejšího domu. To vše se mohlo udát i kvůli tomu, že policie, která objekt chránila, večer nečekaně opustila pozice a odjela.

Snímek je černobílý, barevné jsou jen večerní záběry, divák tak celou dobu tuší, že katarze bude mít podobu pogromu. Přestože je film dlouhý, trvá 123 minut, a téma je tíživé a složité, divák se nenudí. Potřebu odejít jsem pocítila, teprve když byl v závěrečných scénách slyšet dětský pláč. Nikdo nakonec našťestí nezemřel, ale film celkem věrně ukazuje rány, které obětem rozvášněný dav zasadil. Přestože přežily, pochopily, že se

mohou stát kdykoli obětí frustrace společnosti. A to jen proto, že mají jiný původ.

KDE EMPATIE NENÍ, ANI FILM NEBERE

Kdyby nebylo debaty po filmu, žila bych v přesvědčení, že se režisérovi podařilo nemožné – vysvětlit i méně citlivým jedincům, jaký zločin je už jen samotné nenávisťné řvaní pod okny vybraných terčů.

Strach, který pociťují lidé v domě obklopeném davem, jenž chce „vidět krev“, působí zranění i v případě, že nikdo nakonec zraněný není. Hrůza, kterou lidé chycení do pastí prožívají, zanechává následky. Když se však diskuze po filmu stočila k obdobným incidentům, které se odehrály v České republice, ale neměly díky přítomné policii tak brutální konec, ozval se i přesto jeden z diváků. Tvrdil, že pokud nikdo nakonec není zraněný a dav domovy lidí nenapadne, nestane se vůbec nic a je to tak v pořádku. Ti lidé dole pod domem totiž jen vyjadřují svůj názor. Tento postoj není v České republice ojedinělý, zaštiťuje se zhusta svobodou slova.

Kdybychom se právě nedodívali na film, který přesně a nezpochybnitelně vyvrací tyto teorie vyvěrající z absolutní neschopnosti vžít se do situace druhých, poradila bych panu diskutérovi, aby se na ten film podíval. Vidět by ho měl každý, kdo si myslí, že se počítají jen fyzické rány. ●

POLICAJTI A NÁCKOVÉ

Viktor Elšík

Zatímco do poloviny 20. století přicházelo nebezpečí pro fyzickou existenci Romů převážně ze strany státu a jeho mocenského aparátu, od konce milénia představují největší ohrožení romských životů neonacisté a další pravicoví extremisté. Různá délka těchto období se projevuje i v odlišném počtu romských označení pro četníky a policisty na jedné straně a pro nácky na straně druhé; prvních je mnohem víc a jsou bohatě nářečně rozrůzněná.

Ačkoli to už zdaleka neodpovídá realitě, v obecném povědomí jsou u nás neonacisté stále asociováni hlavně s vyholeným stvořením v bombru a kanadách. Také v romštině je nejčastější motivací pro ustálená pojmenování nazi skinheadů jejich holá hlava: sem patří třeba kušlo „stáhnutý z kůže, holohlavý“, **kopasno** „plešatý“ nebo **nango šero** „holá hlava“ v různých našich romských dialekttech. Romští přátelé mě po dotazu na Facebooku seznámili s mnoha dalšími výrazy pro nácky, které sami – ať už vážně, nebo posměšně – používají: v překladu například „krvavé huby“ (agresivita), „tlusté krky“ (tupost) nebo „malé penisy“ (frustrace).

Četník a policista – jako hlavní představitel protiromských represí

v minulosti a dosud pro mnoho Romů ne příliš důvěryhodná profese – to také docela schytává. Vedle neutrálních, přejatých označení, jako je žandaris ze slovenštiny nebo **čendéri** z maďarštiny (obě původně znamenají „četník“, ale používají se i pro moderní policisty), existuje v romštině několik desítek popisných i obrazných označení, která jsou odvozena z romských základů, a tak nesrozumitelná neromské populaci. Jak vznikla? Zatímco některá (např. limalo „usoplený“) zůstávají záhadná, u většiny se můžeme pokusit o poodhalení jejich motivace:

Četníci u sebe nosili provazy či kovová pouta, a tak se policajtům někde dosud říká **šeluno** „provazový“ nebo **trastuno** „železný“. Často měli i zbraň, a tak narazíme na názvy jako **chareskero** „šavlový“. Násilí bylo součástí jejich každodenního chleba, a tak máme doložena označení jako **čalado** či **kurduno** „bouchající“, **čhindo** „řezající“, **phosado** „bodající“ nebo **kalardo** „černíci“, tj. „mlátící do modra“. Zatýkali a zavírali do šatlavy, odkud máme jedno z nejrozšířenějších romských slov pro policistu: **phandlo** „svazující, zavírající“; to paradoxně označuje i opak uvedeného významu, totiž zavřeného neboli vězně. Obchůzky četníci většinou

vykonávali po svých, a tak existují názvy jako **prengero** „nožní, nohový“. V habsburské monarchii měli na hlavách helmy ozdobené péry, a tak jedním ze jmen pro policistu v našem regionu zůstává **poruno** nebo **poralo** „pérový“. Označení v některých romských nářečích ukazují na to, že Romům mohla být nebezpečná každá uniforma: například slovo **lurdo**, původně „loupežník“, které se v předválečné české romštině používalo ve významu „voják“, dnes na Záhoří znamená právě „policista“.

Policajt je pro svou neoblubu v romštině mnohdy označován názvem „nečistý“ barvy, **lolo** „červený“ nebo **kalo** „černý“, anebo výrazy jako **melalo** „špinavý“, **džungalo** „hnusný“ či **šanglo** „pozvracený“. Označení **sap** „had“ nebo **džukel** „pes“ zas mají svůj původ v říši rituálně nečistých zvířat. Konečně: v rámci romštiny pravděpodobně vůbec nejrozšířenější název pro policistu, **šingalo** nebo **šinguno** „rohatý“, zcela jistě (a podobně pak snad i řidší **jagalo** „ohnivý“) souvisí s tabuovým označením bytosti nejděsivější, totiž samotného ďábla. Koneckonců i v češtině se policajtům slangově říká benga, což je přejímka romského **beng**, **benga** „ďábel, ďáblův“. ●

